

ACC. N:R M. 14643:1-21.

Landskap: Skåne Upptecknare: Ellida Ohlsson, Skurup
Härad: Vemmenhög Berättare: " " "
Socken: Skurup m. fl. Berättarens yrke: lantbr. hustru
Uppteckningsår: 1959 Född år 1889 i Skurup

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Liesmide. s. 1-21.

LUF 113

Lug 113

Svar på frågelista nr 113.

Lie-smide.

Det är inte mycket jag kan meddela i vad det avser lie-smidet ö mtt allt beträffande tillverkningen av lias. Här i sydligaste delen av landskapet har inte, åtminstone i tid som någon av de gamla jag haft bevisning med nämna något om lias tillverkning här, men väl andra saker av gamla utskriften lias.

Det har varit liemedler från denna delen av landskapet som i marknaden ö torg dagar salufört sina ulster. Där har ända i senare tid kommersen varit livlig just beträffande s. k. grönka lias men givetvis artigt allt efter som liaserna kommit ut bruk ö nog även redan s. k. brukstias = fabriksmässigt tillverkad lias kommit i affären. Allt överflödige blir nog ändå aldrig liaserna men nu har man inte de anspråk på en lie som man

hade för ö ej heller den erfarenhet Förr utgjorde
ju blev det man mig nästan säga viktigaste verk-
tyget för jordens brukare i arbete, varje arbetare
använde sin egen tid även i gemensamt arbete.

Det är en tid en tid och man frustar inte ett gån skild
med på en god och dålig tid och ingen talar mindre
om: "Iomens gots bidd" eller: "En didansare till."

På ben er det av sin tid är man inte o handtaget
är ej heller om som för Om man köper sin tid i
affären eller i marknad för man också om unge-
far samma slag men i affären åtminstone i bland
med garanti för stämme fel, då de tas tillbaka.

Arbetet var det då de s. k. brukstjänarna började
komma i jämförelse, då var det stor skillnad
på en grönka tid som hade s. a. s något visat nästan
individuellt var sig och en fabriks tillverkad tid
där alla var exakt lika.

Behållande namnen på tidsmedel vet jag naturligtvis

inte mycket men jag minns mycket väl att min
 far under den tid jag var minne av, eller från
 mitten av 1890-talet till hans död 1912, alltid
 skulle ha en kje som var stämplat med NTS =
 Erik Turesson och eftersom han visste namnet kjele
 kan nog den av tillverkaren eller den som kommit efter
 Garmen däremot skulle ha en "Linné-Torpse", finns
 nog än i kan viss minne kjele i jämförelse
 i minnes tillverkade, liksom med fabrikskärna
 härlägnade de o inskrängde i undersidan i nedstä-
 let i mitten. Äldre kjele hade stället helt på under-
 sidan i slipen på vassidans i undersidan drog
 man vid slipningen endast utjämnande över
 för att utlägga eventuella rågg, den var plan.
 Var o en kjele på sin med fabrikat, för på sin
 NTS för den var hård i golvet i kjele länge bettet
 i översig med att där ofta var o k. brock d. v. o
 järnet i stället kunde på något ställe vara dåligt

fränat så blev slets portare på detta ställe ö eggen
därifrån blev ojämn. Den som höll på sin "sinna Thymus"
ansåg den vara bäst även om han fick slips oftare
den gick portare utt slips ö i regel bibehöll den
eggen jämn. Var godset för mjukt lade eggen
sig, det blev s. k. röögg ö den blev "st" så det
gick utt rida till Trelleborg på den, som det brukade
hetta, den portarede port skärpan. Var sien för hand
i godset smulades eggen smula ö blev skärp. Ött
vid börj för en som just höll medelmattan var
något man skärpde efter men det var mest ett
lyck träff, när var tie var något för sig samt-
verks massigt tillverkat. Blade man lyckats för en
idealisk tie nästan röjde man den när den
nitits så nära att nästan bara ryggen var kvar
ö den inte längre gick utt slips.
Därifrån var det alltid för ett ideligt synande,
klingande, väljande ö vrbande bland de många

hemderna och tiernederna särskilt på Skumpas
 sommarmarknad i juni månad just inför säsongen.
 När jag skulle köpa en ny lina visste vi att det
 skulle ta en vundliga tid. Man visste också vad
 som väntade en när den nya lina skulle slipas
 till, de var då omkr. rebeckskiftet, inte många
 utan det tog en hel dag på en sten Tung slipsten
 att slipa till den helt om den var så tjock, godast
 att "intet bet på den". Då fick man hela tiden stå
 öfver slipstenen medan jag höll käft på o ju längre
 det varade öfver en enda dag ut att vilja sig jama
 o fin desto gladare blev jag men desto tröttere
 o ledsnare blev jag, minnet söker inte i
 detta fall. Men en död spricka i dagen blev dock
 även för missmodig en sådan lina var inte mycket
 värd.

Alltså lianna såldes från o in på 1900 talet först
 utestufade o sedan mest i marknaderna, nägm

bringning av här som jag aldrig hört nämnas
 mer endast c. a ett tiotal år in på 1900 talet som
 lanthandlare & samhällets jämhandlare att
 saluföra s. k. brukshävar d. v. s. fabriks tillverkade här
 av annan form & sammansättning än de gamla. De var
 tunnare & bredare, trubbigare i spetsen & med eggridan
 nästan rak ungefär så här såg de här var
 lanthandlaren. Lundsby saluförde i de var märkta
 Sk. l. c. tiden mg omkr. 1910 kanske något finare, kanske
 något renare. Priset minns jag inte men som de var
 mass tillverkade var de mg något billigare än grönka-
 rierna som såg ut ungefär så här . Många
 köpte at-här det var något nytt med den vackra inder-
 ridan & stället i liens mitt, de skulle vara lättare att
 slipa & lättare att arbeta med, men var många som
 stöt ut dessa här vet jag inte endast att både i mitt
 hem & här som renare blev mitt hem endast jussack
 man dem & jämn dem ofympliga & omöjliga med sin

bedd ö om fruktiga nos så de fick frukti brukade ö
 rist övertid de till en kalmtaks-fäckare som låt
 göra fäcke knivar ett stycke mer kalmtak med av dem
 stället i dem sadla vara mycket bra.

Sedan kom det andra fabriksgjorda lias mera lika
 de gamla till formen men hälslogva ö med stället i
 mitt skiktet i sadlarna är nog även yngre karna nu.
 o dessa fabrikslias kan man gärna ämnat utas an-
 märkning detta även i tid då man ämnat hade en-
 språk på en lie ö fristod sig på om den var bra eller
 dålig, numera är en lie en lie. Om det numera
 tillverkas lias är den riktigt gamla stilen jag nämnd
 i bryjar, de med stället på undersidan kan jag mig
 inte bekant men det är väl friga tviligt.

Om man fick tyssa till provandet ö bipsläendet
 ö omdömena hos liehandlarna ä marknaderna så
 tydde allt på att det var medelna själor som förg-
 fjnde ö sålde sina alster som de äkte det med

västskjuts liksom andra gringur stegar pumpor o.d.
 Jag tror också att samma liermedel besökte alla
 större marknader som mestadels då lierna var aktiva
 & som det var här i Skusups var det säkerligen överallt
 på Västbygden.

Jag minns så väl att man över hela marknads-
 trakt kunde höra var lierhandlarna stod när kon-
 det raggade genom blangen från lierna när man
 stötte dem mot något föremål (vagngerade) för
 att genom blangen kunna bedöma kvaliteten, kan-
 ske gav olika värdeket olika slag & spricker i
 guldset liksom.

Jag kan inte riktigt minnas hur lierna var embel-
 lerade vid transport till marknaden men det fanns
 helst med i ryg också tillräckligt men minnet är
 inte att låta på i detta då lierna till försändelse var
 upphängda i några stälningar. På marknaden var
 det för minnsutskottet men om järnhandlarna i

senare tid köpt i parti eller övertagit sådant vet jag ej endast att de nu saluför även "Simon Tramp" och "Simontrop", som skiljer sig från Tramp sådär. Någon byteshandel har mig veterligt aldrig förekommit här, det kan varit när viarna blivit utvitna man kommit byta sig till något eller för tillkomsten något hos någon hemman med d'äro.

Lieskaft har saluförts ö saluförts än i. Kan även köpas i jämförelsen men om sedan handelen varit kombinerad med liehandelen vet jag inte då både min far ö min mor själva tillverkade sina lieskaft efter sina personliga mät ö som de villo ha dem kirkta, lagom länge just för dem, knaggarna fick inte beträna gå för krokig men ej heller alldeles rak, så att rosterna mellan de os utvalda naturvarene ämnade värt tillverkarna knaggarna = bröstets bredd. De köpta lieskaften, man sade här aldrig oro, bestod av en ganska grov utvägad nästan rak stak

med mycket enkelt tillfrimack också utrygde
 knoggar med lika arständer emellan som alla skaf,
 snöliga allt användas för den som var bättre van
 ö som använde tie som frä. De hade utdrigt kom-
 mat användas i den tid då sådesgärdar på en 60-80
 tld. gård skulle byggas med tie, då var det in
 på 1890 talit. Då gick 8-12 byggare i rad ö det
 gällde då att källa takten ö för att komma det
 måste var ö en ha den tie som kunde bita på.
 På en gård med 60 tld var det närmare 40 tld som
 skulle byggas ut ~~ca~~ 8 kanske 10 byggare. På den
 tiden var det mycket som bodde både på tien
 ö den som brukade den i man kunde också säväl
 på stängan som på stubben se var den ene i den
 andra skidit fram en stäng, den som man här
 sade, var bred en annan smal, den den ene
 gäst fram var stubben jämn, den en annan gäst
 gick den i väg, berörde på hur byggarna tagit

ut kuggen i som har gått något böjil eller alldeles rak
 i en viss ligg säden racker lagd med mejun eller
 bitlora - den gaffel för medel insättning som fästes
 i hies vid kuggning av värvid, i en annan var
 visken pastode in över strängen i åter en annan vid
 visken under strängen som inte var avbruggna.
 Det var alltså mycket som hängde på hies i dess
 brukare i man bedömde hans duglighet därefter.
 i en tid då man hade ett helt lotte till den man-
 ella arbetskraften i hies var det kanske viktigaste
 redskapet i var i en annan i sin egen hies
 öfver byn sticket - stykspår har varit en vanlig
 markredskap, som jämn- i lantbrukets var, i
 salufördes sig av hiesmeder. De har allt ifrån som
 fides gått allt mer förbättrats, för som de försoldes
 med handtag nägn lunde utframat ifrån hies
 medels tillfrämde träskivor en på vardera si-
 den där man skulle hålla när man stök i som

sticl för handlar i för spåner när den fästes i skapets
 läderhällen. Pliskan var då målad i svart rött. Nu
 är det en rik sticka med knäppt märkbart handtag
 i utan färgliga ornament. På 1800 talet hade man
 sin hemma tillverkade stryko från av varstek
 gjord i ett stycke med varvat handtag i den
 del som utgjorde strykstikka ströad till lagom
 tjocklek, den replades, beströks med något
 bindämne i bandades med finbröstad i ritfad
 s. k. böjsten en särskild gammal siltsyrt sten-
 art som ser ut som en blandning av sandsten
 o glimmer (~~glimmer-skipper?~~) Man var mycket
 mån om att ha vara på en sådan sten när den
 påtröffades, den var vantigen av en i allmänhet
 ströck i något tillplattad o av längdigen
 strimmig struktur. Stenartens namn kände
 jag inte, för nog stryka gessningen här över
 då det nog inte kan med skipper uti gissnare sand.

Styckspåren hölls sedan skarp genom att man
med bröta mellanrum stök över dem med en
klippig nykokt potatis. Jag minns väl när jag
om morgnarna när man kokat nykokt potatis en
ofta kom in för att få en att preparera styckspåren
med när man skulle stycka skurensivornas fält
nackelsepistan i han hade de en esk med stenpul-
ver i köksfönstret i middels på o stök just med
platar på en bris. Skulle man bris o lugga hade
man en potatis med sig i stenpulver. Ett brist-
horn till plattat bris med kal i en bris i
spetsen o trälock i andra ändan.

Priserna på lisen är olika. Tidigare blev han jag
tyvärr inte erinra mig mer säkert hade jag
konjunktursvärlingarna. Just nu i mitt all riksting
äls jag mindre eftergången desto högre pris.
Vid konjunktur beträffande förbrukning i anspråk
kan man säkert säga så långt man känner tillbehör

i tiden i fram till maskinerna vann allsmånt intåg
eller till 1900 talets ingång varafen det under för
under aftigit.

Prärens här här vad jag vet inte använts annars
än för raps skärning i större gårdar på 1840 talet
i de gamla jag hämt ö som varit med om raps skörd
då hade inte skärs utan rapsa kniv i jag tror
knappast det varit skärs av gängse typ utan
de var nog tillverkad av ortens smidar av eget
utgjut litgods.

De fören jag skulle besvara under rubr. II har jag
någon delvis besvarat då jag ju redan nämnt
ämnet från monumentens sida. Att man köpte
här vid stads besök tror jag knappast då mark-
nader kallats i Skump redan långliga tiden
tillbaka eller ~~sen~~ redan på 1700 talet. Just den
flyttats från Fuhdästra till Skump by i senare
till samhället.

Benämningen "gringale" visar ju ursprungligen
 stämpelarna vid liens inne förts tillon påsen eller
 platsen för tillvagnsbringas i naturligtvis har det
 funnits flera men det är de jag här nämmer jag
 oftast varit nämndas i ämnen för mig och den.
 Det var i en bok på ett märke när man gjorde
 sina inköp i rökte upp just det på marknaden i
 att man blingade med lierna för att komma till
 på blingens vad de gick för här jag redan nämmt.
 Det fanns olika utvecklingar på tiden i olika grovlek
 o man ställde sig på en given tyngre i längre
 "meje - le" = såd muggning i en kortare i lättare
 slä - le för gräsplättar. För muggning av bely-
 väkte = åter skulle man ha en sliten tunn meje
 lic som var lätt att sticka o lika in under så-
 dan grida som låg långt med inder. Om en
 oerfaren dräng kom till atta bygge med en mugg
 lic kan påst på marknaden blev han utskrädd

ö fick mittes onödigt vis om han var för stolt att
tänka om sin dumhet.

alltså; tre typer av bias var för rätt ändamål,
en lång kraftig tie för sedestuggning en
kortare i lättare för slätten samt en tunn, smal
sliper tie för ätten. Man sådde ganska mycket
ästen i äldre tiden.

Varo till tak bygg man enligt min svärfars
utslag här när bättret var mest med vad
kraftig tie man hade men jag undrar: Stagg
med verkliga den visse visser intet till då ja
också en del under isen gick förnat, pågan för
stå öppen kanske någon annan kan betä. Lättre.
Jag känner inte till annat visst en stycke vis
då var ö en höll sig med egen tie.

Som liermedel: var ansidda människors hade
de säkerst rime bestämde utkonstnings ställe för
både sig ö kasten ö beträffande kunderna så bet

jag bestämt att den som skulle köpa en lie såkte
upp den som brukade köpa av avon om det gällde
flera års mellanrum & jagas inle den mer blev
man mer än villrådig.

Det jag nog säger att det handigtvis om män
som brukade lie, de bygg i kvinnofolkets följd
efter med det arbete som gjordes, men man kan
nog fastslå att det bland det yngre släktet inte
finns några som man kan köpa en lie på om fri
Tillfalligtvis kunde dock även kvinnor köpa en
lie om t. ex när en husmans kvinna bygg lite
till för mellan mannen var på arbete, men
riktiga lie kunde man i regel inte i något
ändamål köpa hade man oftast inte

Självt kan jag i min ungdom, när min mor &
jag efter far död 1912 & till 1920 själva köpte
vårt måttbruk om ca 8 till åker, brukat lie så
mycket att jag inte alls är frammande för varken

dess egens kaper eller dess brukande eller stypande i
stypning.

Om man man gick till arbetet stipsdes lier i man
pårade nya skärpan o synede eggen i aren under
dagens lopp vid middagen gick man stips om
dess emellan var man kom till ändan av en stimp
strik man, oftare ju längre det lida lier blev str
De gamla kumma gjorde stypningsen gick då
o då en ny laddning av potatisen o sanden
(samtidigt med stypningen).

Här i orten höjste man allmant, sedan Näsbyholm
sjön blivit ^{brutet} utdiktad o där blev en jättestor äng,
o medled med smådiket i skiften om 1/2 Fd,
gräs skiften där i dit samledet då folk från
hela omnejden, Böninge, Kläckeberg, Skimmunge
Skump o Beutarp o. på platsen nämnde uti
De som var härifrån stättbygd, den använde allmant
stypsticke mer än de s. k. skogsbranna famn.

in på 1900 talet flera som man sig tigger på korn
med den uppåtvända liden framfrån sig o använde
brynsten. Där fanns då också de som när de
hade mer än ett skifte eller när flera något följde
äkte en ripssten med sig.

Jag minns när jag skulle ge mig av till "yppå"
som man alltså kallade denna ång, för att bygga
att två liden ripsades dagen förut o att dessa sura-
des med långa halmband som man spann
över tunnarna på ett sätt som jag inte tror o
inte heller kan beskrivas. Detta dels på att skydda
eggen o dels på att ingen skulle komma till skada
på dem. Skyddsåren gick rikt o pretatsen i kornet
hoppet följde med matsäcken.

Jag kan inte minnas om man övergick till högt
styggesticks de alla resta åren möjligt då
de var det allmänna då ombes. 1910. Då hade
man också börjat bygga avsn i den nämnda ånga

med maskin. Det fanns då de som åtgj sig huggit
i ipland allt arbetet med häst o även hade med
sig hästräfsa. Då åtgj sig också närbörande militer
angor hölvsgröning för gammal metoder med
ste o handräfsa för dem som ville leje stättin o
allt flera blev som att stanna hemma en fondens
som allt men som att utreda sig.

För samma stätter var stättermaskin användt i
större gårdar åtminstone hela 1900 talet den
redan sådana som i bruk o allredan 1920 talet
is det ingen som huggit med häst utom mycket
små stätter, varken klöver eller såd o summer
ingen alla. Man huggar summer ej ens smit
sådes vängarna utan för inne i sådes. Det är
endast tillfälligtvis man nu använder häst för
huggning av kantar jordvallar, diken i helt
nerlagda flöcker i såden. Blandlaget att bruka
i stället av häst såkas för den yngre generationen

Karaktäristiskt för tidens ungdom konts. hier
 är ett yttande av en ungdom: "Detta har varit en
 bra le men nu i den 'skämd' God skulle de
 gamla som med kannas sin utvalde sin hier
 som det skulle de gått in för som med fingret
 prövade eggan till de fått den just så vass de
 ville ha den var så äng hier skivades. Men, nu är
 det maskinernas tidsålder med bindare, skörd-
 maskiner, slättermaskiner o gräs klippnings mask
 i några av den nya generationen vet något om ar-
 betet med hier i deras far föräldrars tid för den
 tid då allt högs med hier ligger så långt till-
 baka att det är nätt o jämt ett jag som nu är
 70 är njuns det. Till rest några ord yttande
 för några år sedan av en äldre man men en
 som noga följde med sin tid på tal om gräs-
 klippnings maskiner: "Nog i den bra, men facks
 ville ja en riktigt bra 'göngs-le'."